SVERIGES RIKSDAG

Motion till riksdagen 2026/27:2695

av Erik Nygårds m.fl. (L)

Demokratifrågor

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ett nytt system med gemensamma valsedlar bör tas i bruk till valet till Europaparlamentet 2029 och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om skilda valdagar och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om formerna för beslut om omval och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om författningsdomstol och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka demokratin och motarbeta utanförskapet genom riktade insatser och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Liberalismen föddes ur arbetet för demokrati och frihet. Under hundra års tid har vi tagit oss an kampen mot de ofriheter som funnits och uppkommit när samhället förändrats. Under de gångna fyra åren har regeringen med Liberalerna fört en stark liberal agenda som tagit sig an de stora samtida hoten mot vår demokrati och individens frihet. Att återta kontrollen över vårt samhälle från våldsamma gängkriminella har varit centralt.

Vi lämnar efter oss ett Sverige där tryggheten har återställts och där det är hederliga människor som får ta plats i det offentliga rummet och inte kriminella gäng.

Att vi alla, oavsett var i Sverige man bor, inte behöver vara rädda för att ens barn ska komma till skada på vägen till skolan eller att de ska rekryteras till gängkrigen när de är på den lokala fotbollsplanen, är grundläggande faktorer för att Sverige ska kunna sägas vara ett öppet och fungerande demokratiskt samhälle. Ett Sverige där hederliga människor får leva sina liv fritt och obekymrat, detta i kontrast till ett samhälle där kriminella och krafter för parallellsamhällen tillåts löpa amok.

Men det är inte bara kriminaliteten som tryckts tillbaka under den gångna regeringsperioden, utan regeringen med Liberalerna har också agerat inom andra områden som den tidigare socialdemokratiska regeringen övergett. Särskilt när det kommer till att försvara alla människors grundläggande fri- och rättigheter i vårt land. Detta genom omfattande lagstiftning inom området för att bekämpa hedersrelaterat våld och förtryck. Likaså kampen mot klaner och islamism, problem som låtits växa under tidigare regeringar och som i grunden utgör ett direkt hot mot den liberala demokratins grunder. Dessa grunder fortsätter vi liberaler att försvara i alla lägen, varför regeringen under mandatperioden 2022–2026 också gjort en rad demokratistärkande insatser. Detta genom att bland annat ha stärkt skyddet för Sveriges domstolars och domares oberoende, genom utredningen om lärosätenas associationsform - vars syfte är att stärka den akademiska friheten och öka lärosätenas institutionella autonomi, samt genom att upprätthålla principen om armlängds avstånd mellan politiken och kulturen.

Den liberala demokratin är i grunden maktkritisk. Den handlar om att ge människor större makt över sina egna liv, men inte ohämmat folkstyre. Alla ska ha möjlighet att hävda sina rättigheter gentemot staten, och att statsmakten aldrig ges större befogenheter än vad som är nödvändigt. Samtidigt är det så att denna avvägning alltid behöver göras så att den som är kriminell eller vars syfte är att nedmontera den svenska demokratin, inte får ökat spelrum. Det är därför arbetet mot sådana krafter måste fortgå i den riktning som nu tagits.

Framtidens sedlar och bruk

Liberalerna vill att valsedelssystemet görs om och att det införs gemensamma valsedlar i allmänna val. Detta är den hållning vi framfört inom ramen för den sittande Valsedelskommittén.

Ett nytt system för valsedlar ämnar både att bli säkrare för partierna och mer överskådligt för väljarna. Som väljare skulle man i vallokalen få fullständig information om vilka partier och kandidater som ställer upp i valet. Väljarnas integritet skulle därtill stärkas då väljaren inte behöver ta några valsedlar och därmed riskera att ofrivilligt avslöja sin partisympati för omgivningen. En fördel för partierna är att de skulle befrias från arbetet med att distribuera kandidatvalsedlar samtidigt som antalet valsedlar kraftigt skulle minska. Sammantaget talar allt för att Sverige behöver övergå till ett modernt system för valsedlar snarast.

En viktig fördel ur en demokratisk synvinkel är att risken för att valsedlar slarvas eller smusslas bort blir obefintlig när valsedlarna blir en värdehandling som enbart kan fås i vallokalen. Detta medför att legitimiteten för valen stärks då möjligheten för både handhavandefel och rent fusk med valsedlarna minimeras. Att valsedlar enbart finns i vallokalen och betraktas som värdehandlingar medför också ökad motståndskraft mot yttre påverkan på valet. Det är samtidigt av yttersta vikt att våra val fortsatt förblir en analog handling och inte digitaliseras. Detta för att minimera risken av påverkan från främmande makt och andra element som vill obstruera Sveriges fria demokratiska val.

Att byta ut valsedelssystemet är i vår mening brådskande. Liberalerna förordar därför att ett nytt system för gemensamma valsedlar tas i bruk till nästa val till Europaparlamentet 2029. Detta då det är en stor förändring i hur vi genomför val i Sverige och då valet till Europaparlamentet genomförs med riket som en samlad valkrets ges ett ypperligt tillfälle att provköra det nya systemet inför ordinarie val till riksdag, region och kommun 2030.

Återinför skilda valdagar

Alltsedan 1970 har val till riksdag, regioner och kommuner ägt rum på en och samma dag, numera vart fjärde år. Bland världens demokratier är Sverige ett av de länder där det går längst tid mellan de allmänna valen.

Olägenheterna med den nuvarande ordningen framstår i allt tydligare dager. Den lokala politiken, där exempelvis inriktningen av en väsentlig del av den offentliga välfärdspolitiken beslutas, kommer i skymundan av rikspolitiken. Kommunalpolitikerna blir anonyma och bilden av kommunerna som rena implementeringsorgan för riksdag och regering förstärks. Detta är olyckligt och försvagar den demokratiska lokalförankringen.

Liberalerna menar att det bästa vore att återgå till skilda valdagar. Vartannat år skulle det i så fall vara val till riksdagen, vartannat år till kommuner och regioner. Detta ger

större utrymme för lokal politisk debatt och lokalt ansvarsutkrävande. Liberalerna vill därför att frågan om hur skilda valdagar ska genomföras hanteras av en parlamentarisk kommitté.

Politiker ska inte kunna upphäva valresultat

Makten att upphäva överklagade valresultat ligger i dag hos Valprövningsnämnden, som består av sex politiskt valda ledamöter samt en domare som ordförande. Det är viktigt att framhålla att vi inte är kritiska till hur nämnden arbetar i dag. Den sköter sin uppgift med hög integritet, och att besluten normalt är enhälliga visar att ledamöterna förmår sätta enskilda partiintressen åt sidan.

Sårbarheten ligger alltså inte i nämndens verksamhet utan i själva systemet. I ett politiskt skymningsläge, där demokratiska principer sätts åt sidan i en kohandel mellan partier, kan illiberala krafter kräva betalt för gjorda tjänster i form av att oönskade valresultat helt enkelt upphävs.

Vi vill ändra reglerna så att det aldrig uppstår någon risk för att valresultat kan upphävas på rent politiska grunder. Liberalerna föreslår därför att ett beslut om att upphäva ett valresultat ska avgöras slutgiltigt av en domstol. Det skulle till exempel kunna ske genom att Valprövningsnämndens beslut om upphävande av valresultat och förordnande om omval måste bekräftas av Högsta domstolen eller Högsta förvaltningsdomstolen.

Inför en författningsdomstol

Rättssäkerheten och skyddet för de medborgerliga fri- och rättigheterna behöver förstärkas. Därför ska en författningsdomstol inrättas i Sverige.

För oss liberaler är tanken bakom en författningsdomstol enkel. All makt kan missbrukas, också den som har getts i fria val. Om medborgare i sitt dagliga liv avkrävs att följa lagar och förordningar är det också rimligt att kräva att politiker följer grundlagen i sitt arbete med att stifta nya lagar.

Ofta angrips idén om en författningsdomstol med argumentet att en förändring i den riktningen skulle vara odemokratisk. Det är ett feltänk. Om en författningsdomstol inrättades skulle det inte innebära att makten vreds ur de folkvalda politikernas händer. Ytterst har medborgarnas valda representanter alltid möjligheten att ändra grundlagen för att undanröja en konflikt mellan författningen och en specifik lag. Det som etablerandet av en författningsdomstol betyder är att det skapas tydliga spelregler, som ger ett betydligt ökande mått av eftertanke och reflektion i den politiska processen kring formerna för lagstiftning och respekten för de grundläggande fri- och rättigheterna.

Liberalerna anser därför att ett lagstiftningsarbete för att inrätta en författningsdomstol bör inledas. Det skulle kunna vara en särskild domstol vid sidan av nu befintliga, men det kan också handla om att Högsta domstolen tillsammans med Högsta förvaltningsdomstolen i särskild sammansättning har funktionen som författningsdomstol. I detta arbete bör också analyseras möjligheten att ge författningsdomstolen rätt till så kallad abstrakt normprövning. Likaså bör Lagrådets framtida roll och funktion vid ett inrättande av en författningsdomstol ingå i den bredare analys som behövs.

Demokratisk friluftsdag

Mycket pekar på att intoleransen i samhället ökar. Enligt en rapport från Skolverket (2025) ökar antisemitismen i svenska skolor. Lärare och elever vittnar om att de väljer att dölja sin judiska identitet. Anställda i skolan uppger att de inte vågar uppmärksamma Förintelsen eller att elever uttrycker antisemitism i klassrummet. En undersökning från Forum för levande historia pekar på att andelen unga som har en negativ inställning till minoriteter som hbtqi-personer, afrosvenskar och judar ökar.

Samtidigt visar siffror från Järvaveckan/Kulturrådet (2025) att personer som bor i utsatta områden tar del av vissa kulturaktiviteter i mindre utsträckning än övriga befolkningen. Exempelvis har endast 30 procent av de som bor i utsatta områden gått på museum under de senaste 12 månaderna. Bland dem med utländsk bakgrund i utsatta områden var siffran ännu lägre: endast 28 procent.

Liberalerna vill att fler barn ska göra bildningsresor mot framtiden. Det är uppenbart att det behövs ett bildningslyft mot intolerans och för ett ökat deltagande i kulturlivet i Sveriges utanförskapsområden. Därför vill Liberalerna att fler barn och unga i utanförskapsområden ska få besöka Sveriges viktigaste museer och kulturinstitutioner, som exempelvis Förintelsemuseet, Forum för levande historia eller Kungliga Operan. Vi vill därför se en särskild satsning på en så kallad demokratisk friluftsdag i skolor som befinner sig i utanförskapsområden.

Om detta må ni återigen berätta

Antisemitismen i Sverige ökar på nytt - det är en skam. Judiska barn tvingas gå igenom säkerhetskontroller när de ska till skolan, det krävs dygnetruntbevakning av synagogor och svenska judar tvingas dölja sin judiska identitet i samhället.

Statistiken från EU:s byrå för grundläggande rättigheter talar sitt tydliga språk. 99 procent av svenska judar uppger att de mött antisemitism i vardagen det senaste året. Fyra av tio svenska judar döljer sin judiska identitet på jobbet eller i skolan. Nästan

varannan tillfrågad svensk jude uppger att de funderat på att lämna landet av skäl som hänger ihop med att de är judar.

Den antisemitism som funnits sedan tidigare i Sverige med rötter i nazismen har förstärkts av de senaste decenniernas stora invandring från bland annat Mellanöstern. Samtidigt är det viktigt att förstå att hatet mot judar har skilda utgångspunkter och tar sig olika uttryck beroende på dess ursprung. Den politiskt motiverade antisemitism med rötter i nazismen är inte densamma som den för Sverige nya, mer kulturellt präglade judehatet från Mellanöstern. Samtidigt är det så att det samtida judehatet och dess särskiljande uttryck, inte motarbetas effektivt genom de utbildnings- och upplysningskampanjer mot antisemitism som Sverige idag har.

Detta då de helt enkelt inte är utformade för detta syfte. Därför vill Liberalerna att det tas ett omtag i bekämpandet av antisemitism i Sverige, så att alla former bekämpas effektivt.

De åtgärder som Liberalerna vill genomföra för att bekämpa judehatet i Sverige framgår av en särskild kommittémotion: Ett Sverige fritt från antisemitism.

Erik Nygårds (L)

Joar Forssell (L)

Pär Gustafsson (L)

Roger Haddad (L)

Camilla Mårtensen (L)

Lina Nordquist (L)